

Negatiu de sol. A dos segles del naixement de la fotografia

Llorens, Martí (2026) Barcelona. Text d'exposició.

Amb motiu de la celebració del 200è aniversari de la fotografia més antiga actualment conservada, hem iniciat una investigació sobre la història de la fotografia a través del fons de l'Arxiu de Casa Planas. D'aquesta manera, presentam una petita mostra del fons patrimonial al Museu de Mallorca en el marc del Festival Phof.

L'exposició, comissariada per Martí Llorens/Factoria Heliogràfica i Fundació Casa Planas, mostra una selecció de peces de la col·lecció de Josep Planas i Montanyà, ja que, tot i que és més conegut per la seva tasca a l'empresa Casa Planas, també va tenir una vocació col·leccionista, fruit de la seva passió per la tècnica i la història de la fotografia.

1. Introducció

El 2026-27 es compliran dos-cents anys de la fotografia més antiga realitzada amb una càmera fosca que ha arribat fins als nostres dies. Es tracta de la cèlebre fotografia *Punt de vista des de la finestra de Le Gras*, una heliografia sobre una placa d'estany realitzada fa 200 anys per l'inventor borgonyó Joseph Nicéphore Niépce. Amb motiu d'aquest aniversari, hem iniciat un projecte d'investigació sobre la història de la fotografia a través del fons de l'arxiu de Casa Planas. D'aquesta manera, presentam una petita mostra del fons patrimonial al Museu de Mallorca en el marc del Festival Phof. L'exposició mostra una selecció de peces de la col·lecció de Josep Planas i Montanyà; i tot i que és més conegut per la seva tasca a l'empresa Casa Planas, també va tenir una requesta col·leccionista, fruit de la seva passió per la tècnica i la història de la fotografia. Aquesta col·lecció, d'una riquesa extraordinària, està integrada per càmeres i equips tècnics, fotografies realitzades mitjançant diferents procediments i formats, així com una quantitat important de material bibliogràfic i editorial. Encara que tots aquests materials es troben en fase de catalogació i indexació, sembla clar que es tracta d'un conjunt que mereix un tractament documental específic, el qual ha de ser diferent del de la resta de materials vinculats a l'activitat comercial de l'empresa fotogràfica.

Aquesta mostra expositiva s'articula a l'entorn de tres vitrines dedicades als inicis de la fotografia instantània a començaments del segle XX. La selecció reuneix càmeres, publicacions i diversos objectes vinculats a una pràctica fotogràfica definida per l'ús d'equips lleugers, accessibles i fàcils de manejar, destinats a un públic progressivament més ampli, un mercat que Kodak va descobrir i obrir des del seu mateix origen. Es tracta d'una fotografia concebuda principalment com a eina per preservar la memòria de la vida quotidiana: reunions familiars, viatges, vacances, trobades amb amics o petits esdeveniments de l'entorn més proper del fotògraf.

En definitiva, una nova manera de relacionar-se amb la imatge que va transformar per sempre la manera com la societat construeix i conserva els seus records, i que constitueix l'eix vertebrador d'aquesta exposició.

Creim que el vertader valor d'aquesta petita mostra resideix, precisament, a posar en relleu l'enorme potencial dels materials que integren la col·lecció patrimonial de la Fundació Casa Planas que, tot i el seu interès, roman encara en gran manera per descobrir i posar en valor.

2. Sobre l'exposició, Fotografia instantània a l'abast de tothom (1888-1939)

Com a resultat, la proposta expositiva s'articula al voltant de tres vitrines dedicades als inicis de la fotografia instantània a començaments del segle XX. La selecció reuneix càmeres, publicacions i diversos objectes vinculats a una pràctica fotogràfica definida per l'ús d'equips lleugers, accessibles i fàcils de manejar, destinats a un públic progressivament més ampli, un mercat que Kodak va descobrir i obrir des dels seus mateixos orígens.

Es tracta d'una fotografia concebuda principalment com una eina per preservar la memòria de la vida quotidiana: reunions familiars, viatges, vacances, trobades amb amics o petits esdeveniments de l'entorn més proper del fotògraf. En definitiva, una nova manera de relacionar-se amb la imatge que va transformar per sempre la forma en què la societat construeix i conserva els seus records, i que constitueix l'eix vertebrador d'aquesta exposició.

El veritable valor d'aquesta petita mostra crec que rau, precisament, a posar en relleu l'enorme potencial dels materials que integren la col·lecció històrica de la Fundació Casa Planas que, malgrat el seu interès, encara resta en gran mesura per descobrir i posar en valor.

3. Contingut de les vitrines

Primera vitrina

Kodak: la fotografia a l'abast de tothom

A la primera vitrina s'exhibeix una rèplica a mida real de la primera càmera Kodak, posada a la venda l'any 1888. Aquest model va marcar l'inici de la fotografia per a aficionats, ja que permetia que qualsevol persona, sense coneixements tècnics, pogués conservar els seus millors records. El seu famós eslògan resumia perfectament aquesta idea: «Vós premeu el botó i nosaltres feim la resta». La càmera va acompanyada d'altres models emblemàtics de la marca, com la Pocket Kodak, fabricada entre finals de la dècada de 1920 i començaments de la de 1930, i les populars Kodak Brownie. Les primeres destaquen pel seu elegant disseny plegable, que protegeix l'objectiu mitjançant una manxa i un suport lliscant, fet que en facilita el transport. Les Brownie, per la seva banda, tenien forma de capsa i eren càmeres senzilles i econòmiques. Entre 1900 i 1935 se'n varen fabricar cinc models diferents, amb dos formats de pel·lícula i nombroses variants. El seu enorme

èxit comercial va superar amb escreix les expectatives de la companyia.

La vitrina es completa amb reproduccions de fotografies i anuncis publicitaris de l'època protagonitzats per la *Noia Kodak*, una dona moderna i independent que, càmera en mà, simbolitzava la nova societat i l'accés de la fotografia a un públic cada vegada més ampli. Aquestes dones, representades com a viatgeres o gaudint de les seves vacances, representen el nexa que la Fundació Casa Planas explora entre la fotografia, el turisme i el gènere.

Segona vitrina

El laboratori fotogràfic a casa

La segona vitrina reuneix diversos objectes utilitzats al laboratori fotogràfic domèstic, on els aficionats més avançats podien revelar les seves pròpies pel·lícules sense necessitat de recórrer a un laboratori professional.

Entre les peces exposades hi ha flascons de vidre, alguns encara precintats, que contenien productes químics per al revelatge; tancs metàl·lics per revelar i fixar rodets i plaques; un atractiu tanc de revelatge de fusta acompanyat d'un manual il·lustrat que n'explica el funcionament; un joc de pinces metàl·liques per manipular els negatius i diversos manuals tècnics dedicats al processament fotogràfic. Completa el conjunt una capsa amb un portacintes de magnesi, un accessori indispensable abans de l'aparició del flaix electrònic. La combustió intensa i breu de les cintes de magnesi proporcionava la llum necessària per fotografiar interiors amb poca il·luminació.

Tercera vitrina

Fotografia, oci i creativitat

A la tercera vitrina s'exposen tres exemplars de la revista Kodak publicats durant la dècada de 1920 i dedicats a la fotografia de vacances. Aquestes publicacions oferien consells i instruccions per millorar les fotografies estivals, mostraven imatges realitzades pels subscriptors més experimentats i animaven a participar en concursos fotogràfics de temàtica estiuenca.

Al costat de les revistes, es presenten tres exemples de vinyetes humorístiques de la mateixa època. Vinculades, en aquest cas, al tema de les vacances, podien utilitzar-se com a entreteniment fotogràfic tant pels aficionats avançats com pels professionals que oferien un producte simpàtic als seus clients. El seu funcionament era enginyós. Primer, el dibuix, realitzat en blanc sobre cartolina negra, es copiava per contacte sobre paper fotogràfic, obtenint una imatge amb fons blanc i dibuix negre. Després, sense moure el paper ja exposat, el dibuix se substituïa per una màscara amb orificis situats allà on apareixien els caps dels personatges. Projectant en cadascun d'aquests orificis el negatiu del retrat d'un familiar o d'un amic, s'obtenia una imatge final en què els personatges conservaven el dibuix original, però amb rostres reals, creant composicions tan curioses com divertides.

CAT
CAST
ENG

